

13:1

**En kommun har ansetts inte vara berättigad att – utan överenskom-
melse med fastighetsägaren – flytta förbindelsepunkten för en fastighet
från kvartersmark till gatumark på sådant sätt att förbindelsepunkten
inte längre kom att ligga i fastighetens omedelbara närhet.**

O.E. innehade sedan 1962 tomträtten till fastigheten S 3 i Stocksund, Danderyds kommun. Fastigheten ligger inom verksamhetsområdet för kommunens allmänna va-anläggning och är ansluten till denna anläggnings renvatten- och spillvattennät. Den gränsar i söder till Vårvägen, i väster till Kyrkvägen, i norr till S 4 och i öster till S 2.

Tomträtten till bl.a. S 2, 3 och 4 uppläts i början 1920-talet till Tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening. Under föreningens tid byggdes ett gemensamt vatten- och avloppsledningsnät för området. Byggnaderna på S 2 och S 3 anslöts till detta nät med en gemensam ledningsdel. Från en punkt på K-vägens gräns mot S 4, ca tio meter norr om S 3, gick ledningarna över S 4 och in på S 3 där det fanns en avgrening till S 2. (Ledningssträckan från Kyrkvägen till avgreningen benämns i det följande A-C). Även när fastigheterna S 2 och 3 sedermera betjänades av kommunens allmänna va-anläggning skedde det via dessa ledningar.

År 1975 upptäckte en läcka på vattenledningen från Kyrkvägen. Vid uppgrävning av ledningarna på S 3 konstaterades att dessa var i mycket dåligt skick. O.E. lät därför lägga om både renvatten- och spillvattenledningen. Dessa anslöts därefter till ledningarna i Kyrkvägen på ett nytt ställe, strax utanför fastigheten. Från den nya vattenledningen på O.E:s fastighet utfördes vidare en provisorisk vattenledning till S 2 för att inte denna fastighets försörjning skulle bli avbruten. Denna provisoriska förbindelse hade från den 1 november 1977 utgjorts av en ovanpå mark liggande plastledning med viss isolering och elektrisk uppvärmning.

O.E. yrkade ersättning av kommunen för sina kostnader med sammanlagt 27 516 kr 50 öre för omläggning av ledningarna inom S 3, anordnandet av vattenledning till S 2 och för uppvärmningen av denna vattenledning under vintrarna. Han yrkade vidare ränta.

O.E. gjorde som grund för sin talan gällande att ledningssträckan A-C hade varit och alltså var att anse som allmän och att de arbeten han fordrade ersättning för således borde ha bekostats av

kommunen. Han anförde vidare huvudsakligen: Ledningsnätet anlades ursprungligen av Tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening. Föreningen uppträdde som exploatör och torde ha dragit fram servisledning till byggnaderna på fastigheterna innan tomträtterna överläts. Dåvarande Stocksunds köping övertog sedermera egnahemsföreningens ansvar för bl.a. va-ledningarna. Ledningssträckan A-C blev därigenom allmän. Den blev allmän även oberoende av ett sådant övertagande. I och med att 1955 års va-lag trädde i kraft övergick nämligen, oavsett vad som tidigare må ha gällt, ansvaret för ledningar som betjänade två eller flera fastigheter på huvudmannen för den allmänna va-anläggningen, dvs. numera Danderyds kommun. Vem som har anlagt ledningarna utmed sträckan A-C saknar således betydelse. Eftersom ledningarna betjänade mer än en fastighet har de under alla förhållanden ingått i den allmänna anläggningen. Först genom 1970 års va-lag har möjliggjorts att flera fastigheter har gemensam enskild servisledning. De nya reglerna är emellertid bara tillämpliga på bebyggelse som försetts med vatten och avlopp efter den nya lagens ikraftträdande. Förbindelsepunkten för S 3 har legat, och skall alltjämt anses ligga, i punkten C. Kommunen har inte varit berättigad att flytta den. Då kommunen föreskrivit att förbindelsepunkten skall vara belägen i punkten A har kommunen inte fullgjort sina skyldigheter enligt va-lagen. Några särskilda skäl att förlägga punkten där finns inte.

Kommunen hävdade att ledningarna utmed sträckan A-C varit enskilda och bestred på den grunden bifall till O.E:s talan.

Kommunen anförde till utveckling av sitt bestridande i huvudsak: Ledningsnätet torde ha anlagts av egnahemsföreningen såväl på tomtmark som i gatumark. Kommunen har inte kunnat finna någon handling varav framgår att föreningen överlätit ledningsnätet till Stocksunds köping. Emellertid torde man kunna utgå från att köpingen har övertagit den del av ledningsnätet som varit hänförligt till gatumark. Köpingen torde däremot inte ha kommit i besittning av de ledningar som har legat inom tomtmark. Ledningssträckan A-C har alltså inte övertagits. – Under den tid 1955 års va-lag gällde torde varken Stocksunds köping eller Djursholms stad ha fastställt några formella reglementen med föreskrifter rörande servisledningar. Inget beslut har fattats om att servisledningar helt eller till vissa delar skulle uteslutas ur den allmänna va-ledningen. – Även om Stocksunds köping skulle ha tagit över ledningarna utmed sträckan A-C, har kommunen med stöd av 1970 års va-lag ägt att för S 2 och S 3 anvisa förbindelsepunkt vid Kyrkvägen med följd att ledningarna skall anses som enskilda. Något hinder föreligger inte för kommunen att i ett fall som det förevarande anvisa förbindelsepunkt på ledning som är gemensam med annan fastighet och på plats

som inte är belägen i fastighetens omedelbara närhet. Så har också skett genom föreskrifterna i punkten 5 i ABVA. Där har bestämts att förbindelsepunkterna för S 2 och S 3 skall vara belägna 0,5 m utanför de ställen där ledningarna skär kvartersgränsen vid Kyrkvägen. Som särskilda skäl att förlägga förbindelsepunkterna där, åberopas dels att förbindelsepunkterna legat vid Kyrkvägen sedan mycket länge på grund av etablerade förhållanden, dels terrängförhållandena. I Vårvägen saknas vatten- och avloppsledningar. Berget går där i dagen. Anläggande av allmänna va-ledningar i gatumark fram till S 2 skulle i och för sig från teknisk synpunkt vara möjligt. Arbetena skulle emellertid bli mycket kostsamma, cirka 200 000 kr. De nya ledningarna skulle bara komma att betjäna S 2.

Under dessa förhållanden torde skäl föreligga att låta uteslutande S 2 bära de med ledningsarbetena förenade kostnaderna. Vad nu sagts om betydelsen av terrängförhållandena skall ses mot bakgrund av de i va-hänseende etablerade förhållandena mellan å ena sidan kommunen och å andra sidan S 2 och S 3. I nyexploaterade områden åberopas inte terrängförhållanden jämförbara med de förevarande som särskilda skäl att inte anvisa förbindelsepunkt i fastighetens omedelbara närhet.

Va-nämnden yttrade:

Ledningarna på den nu aktuella ledningssträckan anlades före 1955 års lag (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsledningar (VAL 55) trädde i kraft. Enligt 7 § nämnda lag räknades till den allmänna anläggningen bl.a. rörledningar som erfordrades för att anläggningen skulle på ett tillfredsställande sätt tjäna sitt ändamål, med undantag blott för ledningar inom byggnad som var ansluten till anläggningen. Under denna lags tillämplighet har den aktuella ledningssträckan ostridigt betjänat två fastigheter, nämligen S 2 och S 3. Enligt lagens terminologi var ledningssträcka som var gemensam för två fastigheter ej att anse som servisledning utan kom då att ingå i det gemensamma ledningsnätet (Jämför bl.a. Körlofs Vattenförsörjning och avlopp s 81). Huvudmannen hade enligt 1955 års lagstiftning dock möjlighet att avtalsvis med fastighetsägare överenskomma om andra arrangemang vad gäller skötsel och förnyelse av ledningar. Något sådant har emellertid inte visats i detta mål varför den aktuella ledningssträckan under 1955 års lags giltighet således varit att anse såsom ingående i den allmänna anläggningen.

Genom tillkomsten av 1970 års lag (nr 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (VAL 70) ersattes såvitt nu är ifråga de nyss återgivna bestämmelserna i VAL 55 av föreskrifter enligt vilka det åligger huvudmannen för allmän va-anläggning att för varje fas-

tighet som betjänas av anläggningen bestämma förbindelsepunkt. Åliggandet skulle enligt övergångsbestämmelserna till lagen fullgöras även i förhållande till fastighet som anslutits under äldre lags giltighetstid. Den nya lagens bestämmelser om förbindelsepunkt tjänar bl.a. syftet att skapa klarhet om var gränsen går mellan allmän va-anläggnings ledningsnät och ledningar som hör till de enskilda fastigheterna. I överensstämmelse härmed är i 14 § VAL 70 utsagt att i allmän va-anläggning ingår sådana ledningar och andra anordningar fram till förbindelsepunkterna som tillhör huvudmannen. – Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall enligt 13 § VAL 70 förbindelsepunkt vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. Av särskild betydelse i nu förevarande sammanhang är att det enligt den nya lagen inte föreligger något hinder för huvudmannen att, om så anses lämpligt, bestämma gemensamma förbindelsepunkter för två eller flera fastigheter. De nu återgivna reglerna är tillämpliga inte bara när förbindelsepunkt skall bestämmas för nytillkommande fastigheter utan också när sådan punkt enligt nyss berörda övergångsbestämmelser skall fastställas för tidigare ansluten fastighet.

Kommunen har nu med stöd av föreskrifterna i punkten 5 ABVA hävdatt att förbindelsepunkterna för O.E:s fastighet skall vara belägna 0,5 m utanför de ställen där ledningarna skär kvartersgränsen vid K-vägen. Kommunens ståndpunkt får här uppfattas så att den omstridda ledningssträckan skulle ha frånskilts den allmänna anläggningen genom fastställandet av förbindelsepunkter och att kommunen till följd härav inte längre skulle ha att svara för underhåll och förnyelse av denna ledningssträcka.

Under vilka förutsättningar huvudman för allmän va-anläggning skall anses berättigad att på det här viset inskränka anläggningens omfattning genom att för redan anslutna fastigheter bestämma ny förbindelsepunkt på annan plats än den där den gamla anslutningspunkten eller förbindelsepunkten ligger, har ännu inte helt klarlagts i rättstillämpningen. Frågan berörs inte direkt i va-lagen eller dess förarbeten. Något lagligt hinder mot en av omständigheterna påkallad förflyttning av förbindelsepunkt torde emellertid inte föreligga. Att huvudmannen, såsom i förevarande fall, flyttar ut förbindelsepunkterna från kvartersmark till gatumark har för anläggningens förvaltning och i övrigt så goda praktiska skäl för sig att det i allmänhet borde få godtas av berörda brukare. Här bortses då från kostnaderna för servisomläggning och liknande som förflyttningen kan föra med sig. En förutsättning måste emellertid vara att den nya förbindelsepunkten uppfyller villkoren i 13 § VAL 70. Den skall alltså, om inte särskilda skäl föranleder annat, vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. Det betyder att den normalt skall ligga i eller intill fastighetsgränsen.

I det fallet uppfyller den nya förbindelsepunkten inte närhetskravet. Frågan är därför om det föreligger särskilda skäl att förlägga punkten till den av huvudmannen anvisade platsen. Vid prövningen härav måste hänsyn tas bl.a. till de följder i ekonomiskt och annat hänseende som förflyttningen av förbindelsepunkten kan innebära för brukarna. I förevarande fall bör särskilt beaktas att det ansvar för underhåll och förnyelse av den aktuella ledningssträckan som hittills har åvilat huvudmannen genom den nya förbindelsepunkten skulle komma att övergå till ett gemensamt ansvar för fastighetsägarna till S 2 och 3. Dessa skulle dessutom få ansvara för en ledning som går över tredje mans mark. Mot denna bakgrund kan vad kommunen anfört beträffande förläggningen av förbindelsepunkt för S 3 inte anses innefatta sådana särskilda skäl som kan motivera ett avsteg från närhetsprincipen.

Va-nämnden finner på grund av det anförda att kommunen inte har varit berättigad att utan överenskommelse med fastighetsägaren företa den ifrågavarande förflyttningen av den gamla anslutningspunkten till den nya förbindelsepunkten. Vid sådant förhållande får den aktuella ledningssträckan A-C alltså anses ingå i den allmänna anläggningen.

Vid den här gjorda bedömningen, att de omstridda ledningarna skall anses vara allmänna, har kommunen gått med på att betala O.E. hans ifrågavarande kostnader för bl.a. omläggningen av ledningarna. Om fordrade belopp och ränta råder ingen tvist. O.E:s talan skall därför vinna bifall.

Va-nämnden förpliktade kommunen att till O.E. utge det fordrade beloppet jämte ränta.

Beslut: 1980-11-25, BVA 92

Mål nr: VA 54/79

Kommunen fullföljde talan och yrkade i Vattenöverdomstolen ogillande av O.E:s vid Va-nämnden förda talan.

O.E. bestred ändring.

Vattenöverdomstolen yttrade:

Parterna har i Vattenöverdomstolen anfört i huvudsak samma omständigheter som redovisats i Va-nämndens beslut.

Angående sitt påstående att dåvarande Stocksunds köping övertagit egnahemsföreningens ansvar för va-ledningarna har O.E. ytterligare anfört följande. Vid efterforskningar i egnahemsföreningens arkiv har framkommit att kommunalstämman i Stocksunds köping den 29 december 1911 och kommunalfullmäktige den 18 okto-

ber 1920 fattat beslut av innebörd att, sedan föreningen utfört och bekostat bland annat vägar samt vatten- och avloppsledningar inom vid nämnda tidpunkter aktuella delar av Mörbyområdet, köpingen övertagit ansvaret för dessa. För att komplettera 1911 och 1920 års beslut, som lämnat vissa mellanhavanden mellan köpingen och föreningen ouppgjorda, träffades en ny överenskommelse i enlighet med kommunalfullmäktiges beslut den 30 december 1931. Det i sammanhanget betydelsefullaste avsnittet i överenskommelsen innehåller följande. "Samtliga enligt avtalen den 29 december 1911 och 18 oktober 1920 inom Tjänstemannasamhället vid Mörby anlagda och nu i färdigt skick befintliga vägar m m jämte vatten- och avloppsledningar skola i och med denna överenskommelse anses vara av köpingen godkända, i följd varav föreningen fritages från framtida anspråk från köpingen på deltagande i kostnaden för möjligen erforderliga omläggningar eller förbättringar av desamma." – Föreningen har efter det att området färdigexploaterats och köpingen enligt överenskommelserna övertagit ledningsnätet icke haft någon som helst befattning med eller ansvar för underhåll, skötsel eller omläggning av va-ledningarna inom området.

Kommunen har icke gjort gällande att annan förändring inträtt i rådande förhållanden än att ny förbindelsepunkt upprättats vid K-vägen.

Vattenöverdomstolen finner av vad sålunda förekommit utrett att va-ledningarna inom området, inkluderande ledningen på den aktuella sträckan A-C, redan långt före tillkomsten av VAL 55 övertagits av Stocksunds köping och därigenom kommit att ingå i kommunens allmänna anläggningar. Vid sådant förhållande och då kommunen av skäl Va-nämnden anfört icke varit berättigad att ensidigt förflytta anslutningen av va-ledningarna till Kyrkvägen skall det slut vartill Va-nämnden kommit fastställas.

Vattenöverdomstolen fastställde det slut vartill Va-nämnden kommit.

Dom: 1981-09-30, DT 46

Mål nr: T 72/80